

non-verbal, reprezentat în festival de două incitante montări: **Hanging Man** (Alfred Ve Dvoře – Praga/ Mime-Centrum Berlin), un proiect bazat pe studiile experimentale ale lui Ctibor Turba, și **Aleea Astronauților**, un spectacol de teatru-dans în regia și coregrafia Sashei Waltz. În primul caz, patru actori suspendați în aer, cu capul în jos, se exprimă prin contorsiunile trupului, formând esențializate „propoziții” gestuale, ce trimit la haiku-ul japonez ori la un imaginar mijloc de comunicare prenatală. În ceea ce privește trupa cosmopolită a Sashei Waltz, aceasta sugerează, prin mișcări complexe, executate cu măiestrie, violența camuflată de monotonia vieții domestice. Un apartament de bloc, o familie, părinți, copii, vecini, certuri, jocuri și amoruri; pe scurt: traiul cotidian, generator de tensiuni și frustrări acumulabile ceas de ceas. Povestea automatismelor noastre zilnice, a banalului agresiv, tradusă în limbajul estetizant al dansului contemporan, a marcat, de altfel, sfârșitul festivalului, seara de gală.

Punctul final fiind totuși pus de mult-așteptata petrecere „îneacă” în bere locală...

Nu trebuia să pomenesc însă de bere înainte de a menționa faptul că, la Plzen, în aceeași perioadă, s-au desfășurat și întâlnirea tinerilor critici de teatru, organizată de AICT prin Ian Herbert, directorul seminariilor de **training** (motivul deplasării subsemnatei), ca și dezbaterile revistei „UBU”, conduse de Chantal Boiron. Alături de Irving Wardle, reputat cronicar londonez, monitorul secțiunii engleze a seminarului, am discutat varii teme legate de critica de teatru, în contextul particular al ofertelor de spectacol de la fața locului. În cele din urmă, întrebarea concludivă pe care am fost îndemnați să ne-o punem ar putea fi sintetizată astfel: vom analiza reprezentațiile văzute sau „scenariul” (trăit) al festivalului? Închei aici un posibil răspuns.

SAVIANA STĂNESCU

Un important festival est-european

Anunțat încă din 1996 și pregătit din vreme, Divadlo '97 (Teatru '97), aflat la a V-a ediție, s-a desfășurat între 23 și 26 octombrie în orașul Plzen (al treilea ca importanță economică și culturală, după Praga și Brno). Este cel mai important festival de teatru din Cehia, un Festival Național cu invitați din străinătate, organizat de Ministerul Culturii ceh și municipalitatea din Plzen, în colaborare cu Teatrul „J. K. Tyl” din localitate, cu Federația Teatrului și revista „Svet a divadlo” („Lumea și Teatrul”). Comitetul onorific al ediției din acest an a cuprins nume sonore ale dramaturgiei și culturii teatrale universale: Tankred Dorst, Václav Havel, Harold Pinter, Tom Stoppard, Ronald Harwood, Zdenek Prosek. Președintele staff-ului festivalier (compus din 13 membri, între care Ondrej Cerný și Martin Porubjak) a fost Milan Lukeš, iar selecționar și director artistic, Karel Král – care a conceput Divadlo '97 drept „un loc de întâlnire și de schimb de idei între reprezentanții diferitelor culturi teatrale” și a făcut o selecție „a celor mai interesante producții ale stagiunii trecute din Cehia”, invitând și „diverse spectacole importante din străinătate”, cu scopul „de a prezenta diferite stiluri și genuri teatrale”. Această intenție declarată a guvernat întreaga manifestare (care a mai inclus un atelier prezentat de studenți ai Școlii de Arte Zlin, colocvii și prezentări de reviste teatrale). De asemenea, între 21 și 28 octombrie s-a desfășurat Seminarul pentru tinerii critici de teatru, organizat de AICT, condus de Ian Herbert și ai cărui „moderatori” au fost criticii Irving Wardle (secțiunea de engleză) și Chantal Boiron (secțiunea de franceză). Au participat 19 tineri critici dramatici din 17 țări, România fiind reprezentată de Saviana Stănescu și subsemnata. Prezența mea la Plzen s-a datorat Secției române a AICT – Fundația „Teatrul XXI”.

S-ar cuveni să menționez, înainte de a trece în revistă afișul propriu-zis, câteva aspecte „extra-artistice”, de mentalitate a cehilor, ținând de concepția

managerială și logistică a festivalului. Deosebit de preocupați de capitolul **imagine**, organizatorii au pus la dispoziția noastră reviste de teatru, albume și cărți, toate editate în condiții tipografice excepționale, menite a pune în valoare, a promova și a populariza arta dramatică din Cehia. Un exemplu demn de urmat, oricând și oriunde! Al doilea aspect vizează desfășurarea tuturor manifestărilor conform programului stabilit, fără amânări, întâzieri ori aproximații de altă natură, cu o precizie și o punctualitate de invidiat. A treia observație ține de public. Deși prețul билетelor mi s-a părut destul de ridicat – între 100 și 150 de coroane (aproximativ 3,5 dolari) –, spectatorii au venit în număr mare la reprezentații, îmbrăcați **ca de teatru**, dovedind înțelegere față de orice gen teatral ori formulă scenică.

Variatatea tipurilor de teatru și a formulelor scenice a fost semnificativă, mergând de la montări tradiționale (**Căsătoria, Mama**), clasic-moderne (**Ivanov, Iov**) și moderne (**Hamlet**), la cele de tip popular și de cabaret (**Baraca**), dar și experimentale, în variantele teatru/dans (**Aleea astronauților**), teatru cântat (**Nebunie și pasiune**), teatru acrobatic (**Omul spânzurat**). Identitatea ediției a V-a a festivalului de la Plzen a constituit-o tocmai această diversitate, deloc deranjantă, care a înregistrat „pulsul” teatral actual și le-a permis spectatorilor să urmărească un număr mare de genuri teatrale, desfășurate în tot atâtea spații de joc (în sala tradițională, cu publicul pe scenă, într-o catedrală, într-o baracă etc.).

Unanim apreciat drept cel mai bun spectacol din festival, **Hamlet** este o re-scriere scenică a celebrului text shakespearian, datorată lituanianului Eimuntas Nekrošius. Considerat un creator deosebit de inventiv, un nonconformist care repudiază clișeele și refuză tradiția, Nekrošius răstoarnă datele piesei, făcând din Fantoma tatălui personajul principal. Nu Hamlet e cel care conduce acțiunea și hotărăște răzbuinarea (dimpotrivă, menirea sa scenică e aceea de a figura

fragilitatea, inocența și neputința – pe care tânărul Andrius Mamontovas le-a întruchipat mai mult decât convingător), ci Spectrul. Nici alte scene nu mai seamănă cu „imaginea lor textuală”, ci sunt re-inventate ori re-interpretate în alt spirit, în spiritul unei lumi guvernate de haos, agresivitate, anxietate, nebunie. Cadrul scenografic al viziunii lui Nekrošius asupra tragediei lui Shakespeare și asupra lumii moderne e revelator în acest sens, prin decorul metalizat – compus din ghilotine, mese de tortură, lanțuri, bile – făcând pereche și, totuși, contrastând cu gheața și focul omniprezente pe scenă. Vizualitatea spectacolului este de o concretețe uluitoare, fiind potențată de un cadru auditiv adecvat, creat din sunete amplificate sugerând amenințarea, obținute prin lovirea obiectelor metalice sau zdrobirea gheții. Plasticitatea și coerența stilistică a versiunii prezentate de Teatrul Life din Lituania sunt dominantele acestei impecabile creații, care nu obnubilează jocul actoricesc. Abandonând stilul declamativ, interpreții par a acorda atenție expresiei exterioare, gestuale, în relație cu obiectele și oamenii din jur. Această pendulare neîncetată între **a fi** și **a părea** sugerează inconstanța și lipsa de repere a lumii moderne, pre-apocaliptice, a cărei imagine hidoasă ne e prezentată ostentativ de actorii ce joacă trista comedie a morții; bufoni tragici, ei sunt „oglinza vremurilor noastre”, în care se răsfrâng adevărul.

Tot o versiune personală a unei piese celebre a prezentat și regizorul ceh Petr Lébl, care a intervenit creator numai la nivelul imaginii scenice, nu și în text. **Ivanov** de Cehov, realizat la Divadlo Na Zábřadli (Teatrul de pe Balustradă) din Praga, e tragicomedia existenței micilor moșieri de țară, care-și consumă viața în lungi discuții sterile, petreceri blazate, amori sortite eșecului și căsnicii convenționale. Atmosfera cehoviană e tratată de tânărul (de numai 32 de ani) Lébl în cheie comic-grotescă, iar personajele (cu excepția lui Ivanov, a Annei și a Sașei) sunt puternic caricaturizate: doctorul Lvov e tipul „prețiosului ridicol”, contele Șabelski e într-o permanentă dispoziție bahică, Lebedev e guralivul fanfanon, Avdotia Nazarovna e cocheta senilă. Într-un decor (aparținând tot regizorului) ce sugerează o navă în derivă, se consumă drama lui Ivanov, care nu e nici erou neînțeles, nici ratat ori victimă, nici om de prisos, ci un veșnic zbuciumat – un destin care se frământă,

pâlpâie și se stinge din proprie voință. Bohumil Klepl a redat exemplar stările personajului, contrapunând gagurilor și veseliei generale un dramatism bine temperat.

Iov, producție a teatrului din Brno, e povestea unor evrei ruși siliți să emigreze în America, unde încearcă să păstreze nealterate valorile tradiției. Echipa realizatorilor acestei impresionante creații polifonice despre drama evreiască s-a dovedit excelent armonizată în recrearea atmosferei narative/muzicale. Libretul creat de Milan Czerny după romanul omonim al lui Josef Roth, „insertat” cu extrase biblice și asociat cu muzica tulburătoare a lui Martin Dohnal, s-a dovedit pentru regizorul ceh Jan Antonín Pitínský sursa unei reușite scenice excepționale.

Tot un spectacol de atmosferă au izbutit și frații Forman (fiii celebrului Miloš Forman), a căror producție, **Baraca**, a fost realizată împreună cu compania La Volière Dromesko și Teatrul Național din Bretagne. Reunind teatrul de păpuși, numere acrobatiche, dresuri de păsări exotice, reprezentația e un fel de cabaret popular, menit a destinde publicul. Iar dacă la aceasta adăugăm supă și vinul servite în cadrul original al unei barăci mobile de lemn – în care cei 200–300 de spectatori au libertatea de a cânta, dansa și conversa între ei, totul pe fundalul muzical susținut de un taraf și o șansonetistă –, se poate spune că spectacolul (subintitulat „vin-muzică-supă”) și-a atins din plin scopul.

Binecunoscuta comedie de moravuri a lui Gogol **Căsătoria** a fost montată de Péter Valló la Teatrul Radnóti din Budapesta, în colaborare cu Teatrul Petöfi din Sopron, într-o manieră tradițională. Spectacol „de text” și de actorie, fără imagini spectaculoase la nivelul mizanscenei, **Căsătoria** e o comedie spumoasă și fără pretenții, în care accentul cade pe grotescul caracterelor și al situațiilor.

Am mai văzut, la Festivalul de la Plzen, spectacole avântând textul (**Mama** de Jan Antonín Pitínský – Teatrul Astorka-Korzo '90 din Bratislava, regia: Juraj Nvota; **Darul Gorgonei** de Peter Shaffer – Teatrul „Josef K. Tyl” din Plzen, regia: Jan Burian) și, deci, dificil de decodat de către spectatorul necunoscător al limbii cehe. Am văzut însă și spectacole experimentale, înscriindu-se în genul teatrului-dans (**Aleea astronautilor**, în regia și coregrafia berlinezei Sasha Waltz), teatrului acrobatic și contorsionist (**Omul spânzurat**, proiect bazat pe studiile experimentale ale lui Ctibor Turba), teatrului cântat (**Nebunie și pasiune** – Národní Divadlo din Praga, în regia și coregrafia lui Pavel Šmok). Din păcate, n-am văzut **Metamorfoza**, după Kafka (cu faimosul Konstantin Raikin în rolul lui Gregor Samsa), în regia lui Valeri Fokin, unul dintre cei mai inventivi creatori ruși.

Cotat printre primele trei festivaluri teatrale din sud-estul Europei (alături de Festivalul de la Nitra – Slovacia și Festivalul de teatru „Kontakt” de la Torun – Polonia), Divadlo '97 a fost o reușită la nivelul organizării, dar, mai cu seamă, la nivelul spectacolelor.

MIOARA ADINA AVRAM

Scenă din Iov de J. Roth-M. Dohnal la teatrul din Brno (regia: Jan Antonin Pitinsky)

